

אוצר הלכות

הצופה - תשפ"ה

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצוק"ל
שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברכפלד - מודיעין עילית
ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
ראש כולל ישועות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

תפילת מנחה - ערב חנוכה

א. בתפילת מנחה של ערב חנוכה אין אומרים תחנון (רמ"א סי' תרפ"ג ס"א).

הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

א. מי שהדליק בביתו נר חנוכה ביום הראשון, ובירך ג' ברכות, ובא לבית הכנסת ומדליק שוב, יברך שוב ג' ברכות (שו"ת זרע אמת ח"א סי' צ"ו). וכך הורה מרנא השבט הלוי זצ"ל^[1] (שמעתי מהגר"י זנגר שליט"א).

ב. מי שהדליק בבית הכנסת^[2] נר ראשון, ואח"כ מדליק בביתו, חוזר ומברך את שלושת הברכות של היום הראשון - א. להדליק נר חנוכה. ב. שעשה ניסים. ג. שהחיינו^[3] (מבית לוי).

ג. אָבֵל רח"ל (על הוריו תוך י"ב חודש או תוך שלושים על שאר קרובים), לא ידליק נר ראשון בבית הכנסת. בשאר הימים יכול להדליק (משנ"ב סי' תרע"א סקמ"ד).

אכילה ומלאכה קודם הדלקת הנרות

א. חצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות כל אחד לשיטתו ומנהגו אסור לאכול סעודת קבע. (שעה צ"ב סי' תער"ב סק"ד) [דהיינו פת או מיני מזונות יותר מכביצה]. אבל עד כביצה מותר (סי' תל"א פמ"ג א"א סק"ד). שיעור כביצה הוא להחזו"א 100 גרם, ולהגר"ח נאה 57 גרם. ופירות מותר אפילו הרבה (משנ"ב סק"ו).

ב. עשיית מלאכה כגון, תספורת או רחיצה וכיו"ב, שעלול להימשך בהן, אסור לעשותן חצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות (סי' תרע"ב שעה צ"ב סק"ד).

ג. שינת עראי קודם הדלקת נר חנוכה אסורה^[4] (עיין משנ"ב סי' תרצ"ב סקט"ו).

ד. לטבול במקווה טהרה קודם הדלקת נ"ח מותר, וכך הוא מנהג חסידים ואנשי מעשה^[5].

ה. בהגיע זמן^[6] הדלקת הנרות, אסור לאכול כדלעיל ס"א ובאכילת פירות מותר אבל לא ישתהה הרבה^[7], ושאר עיסוקים אחרים ואף ללמוד אסור^[8]. (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י, ביאור"ל סי' תל"א ד"ה ולא יאכל).

ו. אם התחיל ללמוד קודם הזמן, והגיע זמן הדלקת הנרות, צריך להפסיק (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י ושעה צ"ב סקט"ו^[9]). [הממתין לאשתו מותר לו ללמוד עד שתבוא אשתו (ס' אורחות רבינו ח"ג ע"ט"ו)].

[1] וכן הוא דעת החזו"א. אבל דעת הגריש"א דלא יברך. ובכף החיים מובא בשם הבן איש חי שאין לברך 'שהחיינו' שוב בבית הכנסת אם כל הציבור כבר הדליק בביתם. וכן פסק הגר"י קרליץ זצ"ל בספר חוט שני - חנוכה שבאופן כזה אין לברך פעם נוספת שהחיינו אף לדעת הזרע אמת (מ"ב דרשו). - יש עצה לנוהגים כהפוסקים הנ"ל, שאחד לא ידליק עדיין נ"ח, ויבוא לבית הכנסת ויברך ג' ברכות וידליק, ואח"כ יברך בביתו.

[2] ישיבה שהיכל בית המדרש שלהם בתוך בנין הפנימיה. אם המדליק הוא בחור הישן בפנימיה. יכיון שאינו רוצה לצאת ידי חובה, בכדי שיוכל לברך בחדרו, שמעתי מהגרש"א שטרן שליט"א.

[3] המשנ"ב סי' תרע"ב סקמ"ה כתב דיאמר שהחיינו רק אם מדליק להוציא את אשתו ובני ביתו. וכתב בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צ"ו) [שהוא מקור דברי המשנ"ב] מפני שברכת שהחיינו נתקנה על הזמן של חנוכה, וכיון שברך, שוב אינו יכול לברך. וכן הביא בשע"ת סק"א. אמנם המנהג אינו כן, אלא שחוזר תמיד ומברך שהחיינו, כיון שהדלקה בבית הכנסת אינה אלא משום מנהג ואינו נחשב כמי שברך על ההדלקה (מבית לוי, אגרות משה ח"א סי' ק"צ).

[4] אלו הנוהגים להדליק בתוך ביתם ע"פ הרמ"א סי' תרע"א ס"ז, והפרסום הוא רק לבני הבית, - במכתב אלי מהגר"י זיכרמן שליט"א ששמע ממנו"ר הגר"י קרליץ זצ"ל בעל החוט שני שמועיל להעמיד שומר קודם הדלקת נ"ח.

[5] יש בזה כמה טעמים, עיין שו"ת תפארת צבי לרבי צדוק הכהן זצ"ל סי' כ"ז אות ט"ז. [ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' א) לגבי לרחוץ במקוה קודם התפילה בדרך עראי בלי לשבת במים חמים דיש ללמד זכות דמותו, היות ועיקר בואו למקוה הוא כדי לעשות המצוה בטהרת הגוף והנפש].

[6] כ"י השער הצינון סי' תרע"ב סק"ד וז"ל "ובאמת יש להחמיר בעוד חצי שעה קודם, אלא הוא מיירי בבני אדם שמתפללים ערבית בזמנה. ואם כן חצי שעה קודם בלאו הכי אסור משום קריאת שמע [מחצית השקל]. ולפי דעת הפרי חדש והגר"א דיש להדליק אחר שקיעה, ממילא צריך להחמיר חצי שעה מקודם לכל הדברים הנ"ל. ואפילו אם כבר התפלל מנחה. אכן לענין לימוד נראה דאין להחמיר, דיש לסמוך על הפוסקים הסוברין דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה", עכ"ל.

[7] עיין בשעה צ"ב סי' תרע"ב סקט"ו.

[8] וללמוד הלכות חנוכה מותר אף משהגיע הזמן. דכיון שלומד הלכות חנוכה יזכור להדליק, חוט שני הל' חנוכה עמ' שי"ח.

[9] וז"ל השעה צ"ב "שצריכין לחוש לתרוץ הראשון דאין שהות אלא חצי שעה להדליק, ובדליכא שהות והוא מידי דרבנן, גם כן צריך להפסיק, ומכל שכן כאן דיש פרסומי ניסא גם כן [ב"ח] עכ"ל. ולפי"ז יוצא דאף המתפלל ערבית קודם הדלקה צריך להודרו להדליק בחצי שעה הראשונה.

ז. הנמצא בבית המדרש קודם הדלקת הנרות, לדוגמא שממתין לתפילת ערבית ולאחמ"כ מדליק, מותר לו ללמוד. ודווקא שלא בדרך פלפול (משנ"ב סי' תל"א סק"ז).

ח. הנמצא בדרך, ובדעתו לחזור לעירו ולהדליק בביתו, ורוצה לאכול קודם ההדלקה, מותר (שו"ת שבה"ל חי"א סי' קס"ג). ועיין בהערה^[10].

ט. אשה המזמינה לבעלה שיבוא להדליק, מותרת לאכול (שבה"ל-הנוכה).

הכנה למצוה

א. נוהגים ללבוש בגדים חשובים^[11] לכבוד ההדלקה (מבית לוי). מרנא שבט הלוי זצ"ל לבש בגד עליון של שבת (לקוטי מהרי"ח - הנוכה, הליכות שבט הלוי).

הדלקת הנרות

א. מצוה להניח המנורה למטה מעשרה טפחים.^[12] והשלהבת יהיה למטה מ' טפחים.^[13] ואם הניחן למעלה מעשרה טפחים, יצא (שו"ע סי' תרע"א ס"ו).

ב. הנר שבו מדליק את הנרות, ידליק קודם הברכות, כדי שיהא מוכן להדלקה תיכף לאחר הברכה (נש"ג פכ"ג).

ג. קודם הברכה יתן עיניו לראות אם יש שמן כשיעור, והפתילות מתוקנות כראוי, כי אולי ע"י איזה מקרה נשפך שמן מן הנר. לכך יראה תחלה, ואח"כ יברך וידליק. (בן איש חי ש"ר פ' וישב הל' הנוכה ס"ח. כף החיים סי' תרע"ה סקט"ו)

ד. אם בירך, ולאחר הברכה רואה שאין שמן, אם היה השמן לפניו, ייתן שמן וידליק (כף החיים סי' תרע"ו סק"א). וה"ה אם בירך הברכות ונשפך השמן קודם ההדלקה, אם השמן היה לפניו אין צריך לברך שנית (שמעתי ממור"ר הגר"מ שטרן שליט"א).

ה. יכוון בברכותיו ובהדלקתו להוציא את כל המחויבים בהדלקה, וגם הם יכוונו לצאת בברכתו. (שו"ע סי' רי"ג ס"ג) - כתב הרמ"א 'המברך יכוון לאמן שאומרים', (סי' קס"ז ס"ב). וכתב המשנ"ב שם בשם ד"מ והגר"א, דעניית אמן ג"כ מכלל הברכה היא. ואף על גב דהוא בירך כבר בעצמו, מ"מ ע"י שעונים אמן הברכה חשובה יותר. ולכך נכון לכתחילה לכוון לצאת בעניית אמן^[14].

ו. המנהג להתחיל להדליק ביום הראשון מהנר הימני, ובכל יום מוסיף עוד נר, ובו מתחיל להדליק. ובשעת ההדלקה יעמוד כנגד נר הנוסף, כדי שיפגע בו תחילה, ולא יצטרך להעביר על המצוות (משנ"ב סי' תרע"ו סק"א).

ז. ידליק ביד ימין (שוע סי' ר"ז ס"ד). ובמשנ"ב (סק"ה) כתב דהטעם משום חשיבות.

ח. איטר (שמאלי) נוהג אחר ימין ושמאל שלו ולא בתר דעלמא (משנ"ב סי' ר"ז סק"ה^[15]). ובס' ארחות חיים כ' דנוהג אחר ימין דעלמא, דהטעם שצריך ימין הוא משום חשיבותא. וכ"כ בכף החיים (סק"ה) לדברי המקובלים ידליק בימין דעלמא, וכן עמא דבר.

ט. בשעת ההדלקה לא יסלק ידו מהנר עד שנדלק רוב הפתילה (ביאור הלכה סי' תרע"ג ד"ה הדלקה וכו' בשם מהר"י ברונא). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל (הליכות שבט הלוי).

אמידת הנרות הללו

א. לאחר הדלקת הנר הראשון יתחיל לומר הנרות הללו... , ומי שנוהג לומר הנרות הללו לאחר שהדליק כל הנרות, שפיר דמי (משנ"ב סי' תרע"ו סק"ה). ומרנא השבט הלוי זצ"ל נהג לומר לאחר הדלקת הנר הראשון (ה' שבה"ל). אם טעה, והתחיל לומר הנרות הללו קודם שהדליק, אין צריך לחזור ולברך (שו"ת אמרי יעקב חי"א סי' ע"ה).

[10] ומ"מ יכינו לו הנרות בביתו כדי שמיד כשיגיע לביתו יזכירו לו הנרות שלא הדליקם. ועיי"ש עוד שמשמע שמועיל למנות שומר להזכיר לו להדליק. ועיין במשנ"ב סי' רל"ה סק"ח שמועיל לעשות שומר.

[11] בספר קב הישר (פ' צ"ו) ידליק הנרות כשהוא לבוש בבגד עליון, כמו שהולך לבית הכנסת, עכ"ד

[12] בס' מבית לוי כ' בשם שבט הלוי שיכולים להקל בשיעור עשרה טפחים כשיעור של החת"ס שהוא 1.08 מטר.

[13] ע"פ שעה"צ סקל"ג, וכן הכריע בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ס"ה אות ב'.

[14] כתב בס' קב הישר (פ' צ"ו) 'ויכוון היטב בברכות של הדלקת הנרות לאמרם מתוך שמחה, באשר המצווה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו', עיי"ש באורך לעורר הלב בגודל המצוה.

[15] וכ' דכן משמע מחי' רע"א, וכ"מ במג"א סי' קפ"ג. ועיין בפמ"ג א"א סק"ו שמתפק בדבר. - ובקונטרס איש איטר להגר"ח קניבסקי זצ"ל (דין

ר"ו) לא כ' על הדלקה באיטר שתהיה שונה מכל אדם. ולגבי מקום הדלקת הנרות כשאין מזוזה שהיא בימין כ' שהולכים אחרי ימין של כל

העולם, והביא ראיה מהמג"א סי' תרנ"א סק"א. וכתב כף החיים סי' ר"ז סק"ל: מיהו לדברי המקובלים משמע שצריך לאחוז

בימין דעלמא כמו שאר אדם וכן עמא דבר. וכ"כ ארחות חיים סק"ה.

ב. הנוסח: "הנרות הללו קודש"^[16] ולא יאמר "קודש הם", דא"כ יהיו שלושים ושבע תיבות^[17] (סי' תרע"ו א"ר סק"ה, שעה"צ סק"ג). מרנא השבט הלוי זצ"ל היה אומר "הנרות הללו אנו מדליקין... על ידי כהניך הקדושים, הנרות הללו, וכל מצות שמונת ימי הנוכה קודש הם". ונוסח זה היה אומר לעצמו, ולא העיר לאחרים^[18]. (שמעתי מהרב א"י גולדשטיין ז"ל).

ג. השומע ברכה מהבירו לאחר שהדליק את הנר הראשון קודם אמירת הנרות הללו, לא יענה אמן. אבל דבר שבקדושה, כגון ברכו, רשאי לענות, כדי שלא יפוש מן הציבור (הגרש"ק הכהן גרוס שליט"א)^[19].

האיסור להשתמש לאור הנרות

א. אם כבה התאורה והמקום השוק, מותר לילך לאור נר הנוכה, ואינו מחויב לעצום את עיניו. שלא נקרא תשמיש (שע"ת סי' תרע"ג סק"ג, שעה"צ סק"א). ואם נר השמש דולק, פשוט דמותר. דהרי לכך מדליקים השמש, כדי שלא יבוא להשתמש מהנרות.

ב. כתב הבית יוסף (סי' תרע"ג) שמשום הכי נהגו לעשות השמש גדול יותר מהנרות האחרות, שאם בא להשתמש, ישתמש בנר של חול, עכ"ל. וכ"כ המרדכי (סי' רס"ט). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל^[20].

זמן הדלקת נר הנוכה

א. איתא בגמרא שבת (כא): מצות נר הנוכה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ויש בזה כמה שיטות בפוסקים - א. דעת הטור והשו"ע בצאת הכוכבים. ב. יש אומרים שיומנו כשנתכסה השמש מעינינו, והוא בשקיעת החמה, וכן מנהג תלמידי הגר"א. וכן מנהג בירושלים להדליק עם השקיעה^[21].

ב. לדעת השו"ע שיש להדליק בצאת הכוכבים. כיוון שבאותה שעה הוא זמן תפילת ערבית, יש להתפלל ערבית תחילה, ומיד לאחריה יש להדליק^[22]. וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל להדליק אחר תפילת ערבית.

ג. וכן יעשה אף מי שנוהג להדליק עם שקיעת החמה והתאחר ולא הדליק עד צאת הכוכבים. יתפלל ערבית, ואח"כ ידליק (סי' תרע"ב משנ"ב סק"א).

ד. כתב המשנה ברורה (סי' תרע"ב סק"א) "ודע דאפילו הנוהגין תמיד להדליק אחר תפילת ערבית, מן הנכון שיכינו עכ"פ השמן בתוך הנרות קודם תפילת ערבית, כדי שיהיה מוכן תיכף אחר תפילת ערבית להדליק, דאם יעשה הכל אחר תפילת ערבית בוודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו והוא חצי שעה מדינא דגמרא"^[23].

ה. ואף אלו שנהגו להדליק בתוך ביתם^[24] ע"פ הרמ"א (סי' תרע"א ס"ז), כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז פ"ד) 'שצריך להזדרז להדליק נרות כעין שורש תקנתם בתחילה'^[25].

[16] בנוסח הנרות הללו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד. יש להקשות, דהא בגמ' שבת כ"ב גבי האיסור להשתמש בנרות. שואלת הגמרא, וכי נר קדושה יש בה. ומסיק הגמרא, אלא שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ומבאר בגמרא שהאיסור להשתמש בנרות הוא כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ולא משום שהנרות קודש, וביאר בשו"ת דברי יוסף (להגרי"ד פ"ש זצ"ל) (סי' נ"ה) דמה שאמרה הגמרא וכי קדושה יש בה, הוא כשיש נר נוסף (שמש) על יד הנרות, דאז אין איסור להשתמש בנרות משום הקדושה שלהם, כיון שעיקר הנאות הוא מהנר הנוסף, והנרות רק מוסיפים לו אורה. וכדאיתא בס' רע"ו ס"ד גבי נכרי שהדליק נר בשבת, שאם היה כבר נר דלוק, מותר לישראל ליהנות מהנר של הגוי אף שיש בו תוספת אורה. ועל זה מסיקה הגמ' שהאיסור הוא מטעם ביזוי מצוה, אם מקרב עצמו לנר. אבל כשאין על יד הנרות נר נוסף לשמש, האיסור להשתמש בנרות הוא משום קדושה, דומיא דמקדש, עכ"ת"ד. ועיין שם באריכות עוד תירוצים.

[17] במשנ"ב שם סק"ח כ' בשם מהרש"ל שיש בנוסח הנרות ל"ו תיבות נגד הנרות של חנוכה, מלבד אלו שני תיבות הנרות הללו. כלומר הנרות הללו הם ל"ו. וכן הוא הנוסח במסכת סופרים פ"כ ה"ד - ומונהג ויזניץ, טשערנוביל, צאנו ועוד, לומר "קודש הם". ועיין ליקוטי מהרי"ח במנין התיבות. אבל בנוסח שמובא בהרבה סידורים יש יותר מל"ו תיבות, לכך רבים אין מקפידים ע"ז (שלמי תודה - חנוכה). ונהרא נהרא ופשטיה.

[18] שמעתי מנכדו האדמו"ר ממשבט הלוי שליט"א וגאב"ד זכרון מאיר שהיה שנים שאמר בנוסח אחר.

[19] וביאר, דבפ"ח ובשו"ת מהרי"ל סי' קמ"ה כתבו דאומרים הנרות הללו תיכף אחר הברכות לפני הדלקת הנרות ואפילו נר אחד. אלמא דאמירת הנרות הללו הוא חלק מהמצוה. ולפי"ז לכאורה לא יענה אמן, אבל דבר שבקדושה [כגון ברכו] אינו מחוייב לענות, אבל יכול לענות כדי שלא לפרוש מן הציבור (במכתב הגרש"ק הכהן גרוס שליט"א א"י).

[20] ובבן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב - הלכות חנוכה סי' י"ג כ' וז"ל "וטוב שזה נר הנוסף שקורין 'שמש' יעשהו משונה מנרות חנוכה, כדי שיהא ניכר שאין זה בכלל נ"ח. וכן אני נוהג".

[21] דעת החזו"א להדליק כעשרים דקות אחר השקיעה. וביאר מרנא החזו"א למרנא הקהילות יעקב טעמו, משום דשרגא בטיהרא מאי אהני. ועיין שם עוד בס' הליכות והנהגות לבעל הקהילות יעקב (עמ' ל"ז). מתאמרי משמיה של הגר"י ברטלר זצ"ל שביאר, שזהו תחילת השקיעה השניה לחשבון צאת הכוכבים לשי' החזו"א.

[22] שני טעמים לדבר: א. מצות עשה ד"קריאת שמע" שהיא מה"ת, קודמת לנר חנוכה שהוא דרבנן. ב. מצות "קריאת שמע" ותפילה שהיא תדירה, קודמת לנר חנוכה שאינו תדיר. ועיין קיצושי"ע סי' קל"ט ס"ו. וכ"כ חיי אדם כ' קנ"ד סי' י"ח. ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ו.

[23] מרנא השבט הלוי זצ"ל הכין את הפתילות מבעוד יום (הליכות שבה"ל). ושמעתי מנכדו הגר"ע הלוי ואזנר שליט"א שפעם אחת חזר מרנא השבט הלוי זצ"ל מחו"ל, וביקש ממנו להכין לו המנורה כדי שיוכל להדליק מיד אחר תפילת ערבית.

[24] כדאי לציין דברי האור זרוע סי' שכ"ג וז"ל והאידנא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצרות, ובעל העיטור (עשרת הדברות הל' חנוכה) נותן את הטעם "ואחר שנהגו על הסכנה נהגו".

[25] ולהמליץ טוב על המתאחרים בהדלקת נר חנוכה. - י"ל דהטור סוף סי' תרע"ב כתב "ונראה לי שאף לדין צריך לדקדק בשיעור, שאע"פ שמדליקין בפנים, כיון שמדליקין בפתח הבית, והוא פתוח, יש היכירא לעוברים ושבים". וכתב הב"ח "היינו דוקא לזמן רבינו שהיו מדליקין בפתח הסמוך לחצר, אלא שהיו מדליקין בפנים. אבל עכשיו שמדליקין בבית החורף, אין צריך לדקדק כלל בשיעור, אלא שידליק בעוד בני הבית נעורים, וכמ"ש בסוף סימן הקודם. וכן כתב מהרש"ל (בביאורו לטוה) ופשוט הוא".

1. בעל הבית החוזר לביתו בשעה מאוחרת, [26] ידליק כשיבוא לביתו, [27] ולא יאמר לשליח להדליק עבורו בזמן הדלקת נרות. משום דמצוה בו יותר מבשלוחו (שו"ת שבט הלוי ח"ד ס"ו ס"ו). ואמנם כל זה דווקא בתנאי שיחזור לביתו בזמן שאפשר עדיין להדליק, עד עמוד השחר (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י).
2. אם האשה חוזרת מאוחר לביתה, ימתין לה בעלה בהדלקתו, אף אם הוא מדליק בחוץ (מבית לוי).

שיעור זמן בעידת הנרות

- א. צריך לתת שמן בנרות בכדי שידלקו לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. ואף המדליק קודם צאת הכוכבים יתן שמן בכדי שידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים. (שו"ע סי' תרע"ב ס"ב ומ"ב סק"א).
- ב. וכן בנר שעווה צריך להקפיד שהנר ידלק חצי שעה. וכתב המג"א (סי' תרע"ב סק"ג) 'דבנרות שעווה יש הידור מצוה כשהן ארוכות'. והוסיף המשנ"ב (סק"י) ד"מכל מקום אין לעשותם גדולות יותר מדי". [28]
- ג. המדליק בתוך ביתו, והמדליק אחר זמן הדלקת נרות חנוכה, ג"כ צריכים לתת שמן שידלק לפחות חצי שעה (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ה).
- ד. אבל אם נתן בה שמן הרבה שידלק יותר, אין בו שום מצוה. [29] (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ו). ומ"מ גם לאחר שדלק שיעור זמן הדלקה (חצי שעה) נהגו שלא לכבות הנרות (מבית לוי). [30]
- ה. אם נתן שמן יותר מהשיעור, ודעתו להשתמש אה"כ בשמן. כגון לנר שבת. טוב שיתנה שאינו מקצה השמן אלא לשיעור ההדלקה. משום שיש פוסקים שס"ל שאם נתן הרבה שמן בסתם, הוקצה הכל למצוותה. (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ז, וסי' תרע"ז סק"ח).

איסור עשיית מלאכה בזמן שהנרות דולקות

- א. נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד הנרות דולקות. והיינו כחצי שעה (סי' תר"ע ס"א). והטעם, כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה. (משנ"ב סק"ד).
- ב. ונהגו להימנע ממלאכת תפירה וכדומה. אבל מלאכת מטבח כאפיה ובישול מותרת. ואמר מרנא השבט הלוי זצ"ל דכל מלאכה שיש בה עמל, יש להימנע ממנה. ובעבודות מטבח לא נהגו איסור (מבית לוי). [31]

אמידת הלל

- א. כל שמונת ימי חנוכה אומרים הלל השלם. והטעם, איתא בבית יוסף (סי' תרפ"ג) וז"ל "וכתוב בשבלי הלקט (סי' קע"ד) שהטעם משום דחלוק בנרותיו, כל יום חלוק משלפניו, הרי הוא כהג שחלוק בקרבנותיו". [32]
- ב. מצוות קריאת הלל מעומד. לפי שההלל עדות שבחו של מקום ונפלאותיו, וניסים שעשה לנו. ומצוות עדות בעמידה.
- ג. בדיעבד אם קרא מיושב אפילו בימים שגומרין בהן את ההלל, יצא (משנ"ב סי' תכ"ב סק"ח). וכתב הערוך השולחן דפשוט הוא שמי שאינו בבריאותו כראוי, יכול לישב. אף על פי שבשמונה עשרה טורח ועומד, מ"מ בהלל לית לן בה.
- ד. אחר הכרבה על ההלל צריך מיד להתחיל, ואסור להפסיק.
- ה. אם יצא לבית הכסא, יברך אשר יצר אחר ההלל.
- ו. לכתחילה, יש להסמיך את אמירת ההלל לתפילת שחרית. אך במקום הצורך יכול לאמרו מאוחר יותר. וכן אין למעום עד אחרי הלל, אם לא למאן דחליש ליבא.

[26] ואם בני הבית ישנים ואי אפשר להקיצם. - בשעה צ"ס' תרע"ב סק"ז הביא מחלוקת אם יברך. ומכריע שלא יברך, דספק ברכות להקל. אבל דעת שבט הלוי שהמנהג לברך (בית לוי). - וכתב הגרי"א דינר שליט"א בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שמספיק להעיר את אשתו.

[27] ולגבי אם עדיף להדליק בפלג המנחה או מאוחר בלילה. - עיין שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ז שעדיף להדליק מאוחר בלילה. ועיי"ש טעמו.

[28] עיין בס' מור וקציעה דכל שמוסיף הרי זה משובח ומצוה היא בידו. ועיין בשו"ת מגדנות אליהו לדודי הגר"א רובינשטיין זצ"ל ח"ד סי' ק"ט שדן בטו"ט האם יש הידור בגדול יותר, ובריבוי כמות השמן, עיי"ש. והראו לי שבתוס' בשבת מד. ד"ה שבנר כ' בתו"ד וז"ל "ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה אלא מקצה לגמרי למצוה", עכ"ד. ועיין ב"ח בשם צידה לדרך. והראוני דבס' מור וקציעה (ליעב"י) סי' תער"ב עמ' קצ"ה בעניין דומיא דנר חנוכה למקדש, כ' וז"ל "וכל שכן למאן דיליף לנ"ח ממנורה ומדמי להו להדדי לשיעורא נמי. א"כ כי היכי דבמנורה מצוה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ה"ה בנר חנוכה מצוה מיהא איכא, והוי מידי דחזי לה בוודאי. כך נלע"ד", עכ"ל. ועיין הערות הבאות.

[29] עיין במג"א סי' תרע"ב סק"ב. וע"ע במשמרת שלום סי' מ"ח אות א' דס"ל יש מצוה בדליקתן כל זמן שבני אדם נעורים עיי"ש, ובשו"ת מהרי"ץ ח"א סי' נ"ב בתו"ד: אם נתן בו שמן על חצי שעה כשימנע השמן לא ידלוק עוד יפה כל שמתרחק מן הפתילה אבל אם נתן בו הרבה שמן גם אם ידלוק חצי עוד יהי קרוב להנר וע"כ יש להחמיר כמו שרבים ושלמים מחמירין ליתן בו יותר כדי שעכ"פ ידליק יפה החצי שעה, עיי"ש. ולדעת המהר"ם שיי"ק (בספרו על תר"ג מצות מצוה צ"ח אות א') אם כלי קיבול של השמן גדול יותר מחצי שעה יש הידור למלאותה לגמרי. עיי"ש.

[30] בשו"ע סי' תער"ב ס"ב כ' דלאחר השיעור יכול לכבות. ועיי"ש במשנ"ב סק"ז. - ובשבט הלוי ח"א סי' ק"פ האריך בזה וכתב וז"ל "דודאי שייך פרסום הנס כל הלילה, אלא דעיקר הפרסום הוא בתחילתו, והפקיעו היכולת להדליק מדינא דגמרא. אבל אם הדליק בתחילת הלילה ורק הוסיף בשמן כדי שידלקו גם אח"כ, אינו נקרא בזה עבר זמן המצווה, דסו"ל כל הלילה זמן פרסום הנס. ואם הקצה - ליותר מחצי שעה הקצה, ונקרא הקצה למצותו, ואף שיכול לכבות אחר השיעור שאינו מחויב להמשיך בפרסום הנס, אבל אם ממשיך הוסיף במצוה... עכ"ל. וכ"כ בח"ה סי' פ"ב שאינו מחויב להמשיך בפרסום הנס אבל ממשיך במצוה. ועיין בס' נפש דוד לבעל האדר"ת "...ולולא שיחת הבריות הייתי מהדר שידלקו זמן רב כפי יכולתם, והתענגתי לשבת בחדר שבו הנרות, לראותם בהם בכל רגע". ועיין בייטב פנים (חנוכה הוד והוד י') בכוח הראיה שיש בראיית הנרות.

[31] עיין ב"ח סי' תרע"ב שהוא כמו ראש חודש. ולעניין ראש חודש יש כמה מנהגים בין הנשים. - לעניין כיבוס וגיהוץ - שמעתי ממו"ר הגרי"מ שטרן שליט"א להחמיר. וכתב בשו"ת תשב"ץ חלק ג' סימן רמ"ד "וזו תורתם של נשים היא, נשאל מהם מהו מנהגם, ואין לנו אלא מה שנהגו", עכ"ל.

[32] ועיין בית יוסף עוד טעמים. בשו"ת חת"ס י"ד סוף סי' רל"ג כתב, שיתכן שיש ללמוד מיציאת מצרים. שכמו שציווה הכתוב בפסח לספר ביציאת מצרים בפה, הוא הדין בחנוכה שיצאנו ממנות לחיים, חייב מהתורה לומר שירה בפה, ואכמ"ל.

ז. אם בא לבית הכנסת, והציבור אומרים הלל, ואין לו מנין אחר. יקרא הלל תחילה במנין זה, ואח"כ יתפלל. ודווקא כשיש לו עדיין שהות לקריאת שמע ולתפילה בזמן תפילה. ואם אוחז באמצע פסוקי דזמרה, לא יאמר עמוס הלל, מפני שמפסיד ברכות ההלל.

טעות בהלל

א. בימים שגומרים בהם ההלל, אם קראו בדילוג כמו בראש חודש, או אפילו אם חיסר תיבה אחת, או שקרא באופן שמשנתנה הענין לא יצא^[33].
ואם טעה וזכר בכך לאחר שכבר סיים את ההלל ובירך לאחריה, יחזור ויקראנה בלא ברכה^[34].

ב. הקורא הלל למפרע לא יצא, וצריך לחזור ולקרות בין אם שינה בסדר הפסוקים או הפרשיות, ונלמד בגמרא^[35] מדכתיב "מזמרה שמש עד מבואה מהוהלל שם ד" מה השמש הולכת כסדר מזמרה למערב כן ההילול צריך להיות כסדר דוקא ולא למפרע^[36].

ג. אם חיסר פסוק אחד לא יאמרנו במקום שנוצר אלא יתחיל מאותו פסוק ויגמור על הסדר עד סוף ההלל. דאם יאמרנו במקום שנוצר הו"ל קריאה למפרע ולא יצא. וה"ה בימים שאין גומרים הלל^[37].

חיוב אמירת "הלל" לנשים בהזכה

א. יש אומרים שיש מקום לחייבן באמירת הלל, משום שאף הן היו באותו הנס^[38], ויש חולקים וס"ל דפטורות דדוקא נר הנוכה שתיקנו הו"ל במיוחד לזכר הנס, חייבו גם את הנשים מפני הטעם הנ"ל, אבל הלל שהוא חיוב כללי להודות על כל נס והצלה, ולא נזכר בו נס הנוכה כלל, בזה נשים פטורות^[39]. ומכל מקום אף להפוסקים שנשים פטורות יכולות הן לומר הלל ואף לברך על ההלל. (ביאור"ל סי' תכ"ב).

קריאת הזמרה בהזכה

א. ביום א' דחנוכה לדעת המחבר מתחילין בברכת כהנים, ולדעת הרמ"א ב"ויהי ביום ככלות משה", ומרנא השבט הלוי זצ"ל הורה להתחיל בברכת כהנים. (הליכות שבט הלוי)

ב. ביום ב' דחנוכה הראשון קורא "ביום השני" עד "מלאה קטורת". והשני ממשך וקורא עד "ביום השלישי". והשלישי, לדעת המחבר חוזר וקורא "ביום השני", ולדעת הרמ"א קורא "ביום השלישי" וכן הוא בשאר הימים, וכתב הרמ"א וכן נוהגין, (סי' תרפ"ד ס"א) וכך נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל.

המתארה חוץ לביטו בשבת

א. הנוסעים מביתם לשבת הנוכה, ידליקו בערב שבת במקום שנמצאים. (מבית לוי, חוט שני בשם חזו"א, ועוד).

ב. הנוסע לשבת הנוכה, ואשתו או אחדים מבני הבית נשארים בבית, נכון שידליק אף הוא בעצמו נרות הנוכה במקום שנסע לשם, מפני ב' טעמים - א. להיות מהמהדרין מן המהדרין. ב. לצאת שיטת הפוסקים דמי שמדליקים עליו בביתו צריך לברך ברכת הרואה. ואם מדליקים עליו בביתו, יראה להדליק קודם שמדליקים בביתו^[40].

ג. במקום שנהגו לצאת יד"ח על ידי נתינת פרוטה לבעל הבית, או שבעל הבית מקנה חלק בשמן^[41] ישמע הברכות מבעל הבית או מאחר^[42] אם יש לאורה [אכסנאי] נר, נכון יותר להדליק בעצמו. (משנ"ב סי' תרע"ז סק"ג).

ד. יולדת - אם בעלה מדליק אפילו לא בביתם^[43] יוצאת ידי חובת הדלקה. ורק צריכה לשמוע הברכות מאחר (מבית לוי). אבל אם בעלה לא מדליק כלל ורק משתתף בפרוטה בהדלקה עם בעל הבית שמתארה אצלו, אינה יוצאת בהדלקתו. (מבית לוי).

[33] משנ"ב סי' תפ"ח סק"ב.

[34] ביאור"ל סי' תר"צ סי"ד סוף ד"ה 'אין' דכתב כן לענין קריאת המגילה ועיין סי' תפ"ח סק"ב דמשוה קריאת הלל לקריאת המגילה. וכך נקט מרנא השבט הלוי זצ"ל (ה"ד סי' ס"ב) וסברתו שכיון שמצינו שמברכים גם על חצי הלל יצא ידי הברכה, אלא שלא קיים את תקנת חז"ל לגמור ההלל. ועיין עוד בס' ויקהל משה - יו"ט עמ' קנ"ח להגרמ"ש קליין שליט"א דכל זמן שלא הסיח דעתו יקרא הלל שוב בלא ברכה, אולם אם הסיח דעתו מקריאת ההלל יקרא שוב הלל בברכה, והביא ראיה לדבריו ע"פ הרמ"א יו"ד סי' רס"ג דהחזור על ציצין המעכבים את המילה חוזר ומברך. וכן דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאם הסיח דעתו יתכן שצריך לחזור ולברך, (אשי ישראל תשובה שמ"ד).

[35] מגילה י"ז ע"א

[36] שו"ע סי' תכ"ב שו"ע ס"ז. שם משנ"ב סק"ו.

[37] משנ"ב סי' תכ"ב סק"ו. וכ"ז

[38] שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ר"ה בהערות לסי' תרפ"ג, ומציין לתוס' סוכה לח ע"א ד"ה מי. מבית לוי, שו"ת התעוררות תשובה ס' תע"א.

[39] הגרש"ז אויערבך זצ"ל. מנחת שלמה תניא סי' נ"ח וכן משמע בביאור"ל סי' תכ"ב ד"ה הלל דנשים פטורות. ועיין אגרות משה ח"א סי' ק"צ, וקובץ תשובות להגר"ש אלישיב זצ"ל ח"ג סי' ק"ה.

[40] משנ"ב סי' תרע"ז סק"ז. שיש מחלוקת האם צריך לברך לכן כתב המשנ"ב שידליק לפני שמדליקים בביתו.

[41] עיין במשנ"ב סי' תרע"ז סק"ז שכתב דאין ראוי לצאת יד"ח מבעל הבית דאתו למחשדי. ומי"מ במקום שנהגו שרק בעל הבית מדליק, ליכא חשד.

[42] בחנוכה יש שני דינים: א. הדלקת הנרות שהוא פרסום הנס. ב. גם אם אינו מדליק, יש דין לברך ברכת הרואה - 'שעשה נסים'. ולכך אף אם אינו מדליק, צריך לראות, ולברך שעשה ניסים, ולכן ישמע הברכות מהמדליק.

[43] ויש אומרים, שאם בעלה לא מדליק בביתם אלא במקום אחר, אינה יוצאת בהדלקתו, וצריכה להשתתף בפרוטה,

ולשמוע הברכות (לקט ישר עמ' 152, שבות יצחק בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל - נר חנוכה).

ה. במוצאי שבת. - לדעת מרנא השבט הלוי זצ"ל אם אינו חוזר מאוחר, ימתין וידליק בביתו. ואם חוזר מאוחר, ידליק היכן שנמצא בשבת.^[44] - בזמננו במוצאי שבת עד השעה 10:30/10:00 אינו נקרא מאוחר. (מבית לוי, והגר"ג קרליץ זצ"ל).

הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

א. בערב שבת, מדליקין נר חנוכה תחילה, ואחר כך נר שבת. (סי' תרע"ט ס"א).

ב. וכן אשה המתגוררת לבדה ומדליקה נרות חנוכה, תדליק תחילה נרות חנוכה, ואח"כ תדליק נרות שבת.

ג. ואם קדמה והדליקה נרות שבת, כיון שהמנהג שמסתמא מקבלת שבת בהדלקתה, א"כ לא תדליק שוב של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק, והוא יברך "אשר קידשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה" בשבילה. אבל ברכת שעשה נסים יכולה לברך בעצמה (משנ"ב סי' תרע"ט סק"א). ואם אין גדול שידיק, או שזמנה בהול, תאמר לקמן שהגיע לחינוך שידיק במנורה כהלכתה (שו"ת ידות הלוי ח"א סי' ק"ג).

ד. אם כבו הנרות, או אפילו כבה אחד מהם, ועדיין לא נכנסה שבת. לדעת המחבר אין צריך לחזור ולהדליק. ולהרמ"א אם המדליק לא קיבל שבת עדיין, יחזור וידליקם בלא ברכה. וכתב המשנ"ב, דראוי להחמיר לחזור ולהדליקו בכל עניין, אם עדיין לא קיבל שבת, (סי' תרע"ג ס"ב, ומשנ"ב סק"ז).

ה. אם קיבל בעצמו שבת, וכבה. ויש זמן להדליק מפני שלא נכנסה עדיין השבת, יבקש מחבירו שידיק (סי' תרע"ג משנ"ב סק"ז).

ו. אם כשתמתין האשה עד לאחר הדלקת כל הנרות של חנוכה, יגיע זמן כניסת השבת. תדליק האשה נרות שבת מיד לאחר הדלקת הנר הראשון של חנוכה (בן איש חי פ' וישב, נטעי גבריאל פ' מ"ד ס"ד).

ז. זמן הדלקת נרות שבת כבכל שבת. ואלו הנוהגים לקבל שבת ארבעים דקות קודם השקיעה. - יש שנהגו להדליק נר חנוכה קודם זמן הדלקת הנרות שרגילים בכל שבת (מועדים וזמנים ח"ב סי' קנ"ב בשם וותיקי ירושלים שכך נהגו).^[45] ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל לאחר מעט ולהדליק בערב שבת חנוכה 35 דקות קודם השקיעה (פניני חנוכה ע' קנ"ב). ובלוח ארץ ישראל כתוב שהמנהג בירושלים להדליק 25 דקות קודם שקיעת החמה. וכך נהג הגר"ש זצ"ל, (הליכות שלמה פט"ז הערה 67).

ח. מרנא השבט הלוי זצ"ל הדליק נר חנוכה לפני זמן הדלקת נרות שבת. ובשעת ההדלקה אמר 'הנרות הללו' אך לא זימרו שאר זמירות. ומיד הדליקו נרות שב"ק (הליכות שבה"ל).

ט. בערב שבת צריך לתת שמן בכוסיות, או להדליק נרות גדולים, שידיקו עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים (סי' תרע"ט משנ"ב סק"ב).

י. ילדים המדליקים נרות שבת בעירתם חצי שעה. צריך שלכל הפחות נר אחד ידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ובלאו הכי הוי ברכה לבטלה (משנ"ב סי' תרע"ט סק"ב, פמ"ג א"א סק"ב, ביאור"ל תרע"ב ד"ה ובלבד).

יא. תפילת מנחה בערב שבת. - יש נוהגים להתפלל מנחה בערב שבת, ואח"כ הולכים לביתם להדליק נרות חנוכה (סי' תרע"ט פמ"ג א"א סק"י, שערי תשובה שם בשם מהר"ש אבנהב, משנ"ב סק"ב, ועיין שעה"צ ס"ק ז-ה). ויש נוהגים להדליק נרות חנוכה, ואח"כ מתפללים תפילת מנחה,^[46] (סידור השל"ה, סדרי טהרה בהגהותיו, שו"ת ילקוט).

יב. מרנא השבט הלוי זצ"ל התפלל מנחה גדולה אחר הטבילה במקוה, והש"ץ לא אמר הודו לה' כבכל ער"ש, וכן לא התעטף בטלית. אך בביהמ"ד היה מניין גם לתפילת מנחה אחר זמן הדלקת הנרות כבכל ער"ש, והיה מגיע לתפילה זו, ואומר עם הציבור 'הודו' (הליכות שבת הלוי).

יג. אין להתפלל מנחה ביחידות בשביל להדליק נ"ח לאחר תפילת מנחה. (א"ר סי' תרע"ט, כף החיים סקע"ט, הגר"ש אלישיב זצ"ל).

יד. בערב שבת אומרים רק הנרות הללו (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' ב"ט). ויש שנהגו ליזמר בעת סעודת ליל שבת (לקט יושר עמוד שמו"ד). וכן נהג מרנא שבט הלוי זצ"ל לומר הנרות הללו, ואח"כ ערך שולחנו בליל שבת בד"ת ושירות ותשבחות. וזמרו מעוז צור, ומזמור שיר חנוכה הבית. ורבינו היה מזמור ברגש רב עם הקהל שירת מרנא החתם סופר זצ"ל המיוסד על מזמור שיר חנוכה הבית (הליכות שבה"ל).

זהירות בהעמדת המנורה בערב שבת

א. יזהר שלא יעמיד המנורה סמוך לפתח, במקום שצריכים לפתוח או לסגור את הדלת, או במקום שבני אדם עוברים כל הזמן, באופן שקשה ליהזר שלא יכבו הנרות,^[47] משום חשש מכבה (סי' תר"פ ס"א).

ב. כמו"כ יזהר שלא ידליק במקום נמוך, שלא יבואו התינוקות ויהפכו המנורה.

[44] ולרווחא דמילתא יאכל שם מלוח מלכה (שבה"ל חנוכה). - ודעת הגר"ש זצ"ל אויערבאך זצ"ל 'דתמיד מדליק איפה שהיה בשבת, שזהו המשך של מה שהיה דר שם בשבת' (שלמי תודה עמ' רל"ט). ובהליכות שלמה (עמ' רע"ט) כתב שישהה חצי שעה לאחר הדלקתו. וכעני"ז כתב בספר פניני חנוכה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל אם חוזר מאוחר לביתו ולא עשה שליח להדליק בביתו, יכול במוצאי שבת להדליק מדין אכסנאי ואף לברך. ויכול להדליק במוצאי שבת קודם צאתו לדרך, דכל זמן שלא עקר משם דינו כאסנאי אע"פ שאין דעתו לאכול כאן עוד. (סי' נר חנוכה פ"ד הי"ג).

[45] עיין אגרות משה אור"ח ח"ד סי' ס"ב ד"ה ואף. מועדים וזמנים ח"ח עמ' ל"ז בשם הגר"ש זצ"ל מבריסק זצ"ל.

[46] המדליק נרות בערב שבת קודם תפילת מנחה, וכל בני הבית יוצאים מבעוד יום, ואחר תפילת ערבית הולך לסעוד במקום אחר. א"צ לחזור לביתו לראות הנרות שדולקים בשעת החיוב. משום שהדליק כתקנת חז"ל, שמעתי מהגרמ"ש קליין שליט"א.

[47] 'וכן בימות החול צריך ליהזר בזה שלא להעמיד הנרות נגד המקום ששולט שם הרוח. אלא דבשבת צריך שמירה יתירה בזה',

(משנ"ב סק"א). - מקור דברי המשנ"ב שאף בחול צריך ליהזר בזה הוא בפר"ח, דכתב דהא דכבתה אין זקוק לה, הוא דווקא

בדיעבד. והטעם שבשבת צריך שמירה יתירה, הוא משום איסור כיבוי בשבת. - עיין סי' רע"ז.

ג. המדליק מנורה על כסא, או שולחן וכדו', והיה מונח שם מבעוד יום גם דבר המותר יקר ערך כגון תכשיט יוטר חשוב מהמנורה אסור לטלטל את הכסא או השלחן בשבת, אף לאחר שכבו הנרות אם כוונתו בשביל שהמנורה לא תיגנב או תיגנב [48]. אבל אם כוונתו מפני שצריך למקום הכסא או השלחן או שצריך את הכסא או השלחן לשימוש במקום אחר מותר לטלטלו [49].

ד. מנורה העומדת על גבי מגש המיוחד ומתאים למנורה, והדליקו עליה בערב שבת. אסור לטלטל המגש והמנורה בידו (אפילו לאחר שכבו הנרות), אפילו אם הניח שם דבר היתר. דלא נעשה על ידי זה בסיס לדבר אסור והיתר [50]. אבל יכול לטלטל בגופו.

קריאת התורה והפטרה בשבת הנזכה

ג. מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראין שבעה קרואים בפרשת השבוע, ובשני קוראים למפטיר הקריאה הנזכה. ומפטירין רני ושמחי, עד הן הן לה (זכריה ב). ומברכים חודש טבת.

ד. ובשנה שיום א' הנזכה חל בשבת, אז בשבת ראשונה מפטירין רני ושמחי, ובשבת שניה מפטירין במלכים.

ה. חל ראש חדש טבת בשבת הנזכה מוציאים שלשה ספרי תורה. בראשון קורא ששה גברי בפרשת השבוע. בס"ת השני קוראים לשבעי בשל ראש חדש ומתחילין וביום השבת, ואומרים חצי קדיש, ובס"ת השלישי מפטיר בשל הנזכה - יומו, ומפטירין רני ושמחי, ואף על גב דתדיר קודם זהו בקריאה שקורין שניהם אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת, דוחין של ראש חדש וקורין של הנזכה משום פרסומי ניסא. (קיצשו"ע סי' קל"ט סכ"ה) וכשאומר קדיש קודם מפטיר מניחין על השלחן הס"ת שקראו בו, וגם הס"ת שיקראו בו ואין צריך להניח גם את ס"ת הראשון על השלחן, (קיצשו"ע סי' ע"ט ס"א) ומרנא השבט הלוי זצ"ל נהג בין בר"ח שחל בחול ובין כשהל בשבת שכל הס"ת יהיו על השלחן בזמן אמירת הקדיש, ואע"פ שאין חיוב המנהג הקדמון היה שכל הס"ת על השלחן. (הרב א"י גולדשטיין ז"ל, הליכות הלוי)

מוצאי שבת

א. ישתדל שלא להתעכב ולהתאחר, כדי שלא ידליק נרות הנזכה זמן רב אחר צאת השבת.

ב. הנוהגים בצאת השבת כל השנה לפי שיטת ר"ת, לא ידליקו קודם זמן זה (מבית לוי).

ג. בבית הכנסת מדליקים לאחר מעריב, [51] קודם הבדלה של ביהכנ"ס (סי' תרפ"א ס"ב).

ד. לדעת המחבר והרמ"א גם בבית מדליקים נרות הנזכה קודם, ואח"כ מבדילים (סי' תרפ"א ס"ב). אולם הט"ז (סק"א) והרבה אחרונים ס"ל להבדלה קודמת, והיא תדירה. וכתב המשנ"ב (סק"ג) שאיך שיעשה, אם לפי השו"ע, או לפי הט"ז, יעשה טוב. [52] ונתפשט המנהג בתפוצות ישראל להבדיל תחילה, ואח"כ להדליק נרות הנזכה. ומנהג הפרושים בירושלים להדליק, ואח"כ להבדיל (ועיין בפסקי תשובות ובהערותיו שם).

ה. מרנא השבט הלוי זצ"ל הבדיל בביהמ"ד כבכל מוצאי"ק, ומיד אחר ההבדלה הלך לביתו, והדליק נרות הנזכה.

ו. המדליק קודם הבדלה, אם שכח לומר בתפילת ערבית 'אתה חוננתנו', יאמר קודם הדלקת הנרות ברוך המבדיל בין קודש לחול (משנ"ב סי' תרפ"א סק"ב, ועיין סי' רצ"ט ס"י).

אבילות

א. אבל רח"ל (תוך י"ב חודש על הוריו או תוך שלושים על שאר קרובים), יכול להתפלל לפני העמוד שחרית, אך לא יאמר הלל כש"ץ, מפני שצריך לאומרה בשמחה. [53] הרבה נוהגים שאין האבל עובר כש"ץ כלל בימי הנזכה. [54] מרנא השבט הלוי זצ"ל בשנת אבלו על אמו ע"ה לא התפלל לפני העמוד בחנוכה (הליכות שבט הלוי).

ב. בתפילת מנחה ומעריב יכול האבל להיות ש"ץ (שבט הלוי הנזכה פט"ו), [55]

[48] אבל יכול לטלטל בגופו (ברגלו או בשאר אבריו) את הכסא, כמבואר בשו"ע סי' שי"א ס"ח. ועיין בשש"כ פרק כ"ב סי' ס"ו.

[49] שש"כ פ"כ סעיף ס"ו. ועיין שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' נ"ב. ועיין בשו"ת אמרי יעקב ח"ב סי' כ"א שביאר בארוכה דבר זה. אמנם אם הכסא או השולחן עיקרו למנורה ומיוחד אך ורק לחנוכה, אין לטלטלו בשום אופן בשבת, ולא יעזור הנחת דבר המותר לעשותו בסיס להיתר ולאיסור, דהוי כמגש המיוחד לנרות כדלהלן סעיף ד'. ואינו דומה לשלחן שאוכלים עליו ויש עליו ככר לחם ושאר דברים ויש עליו גם כן פמוטות של נרות שבת. דמותר לטלטל השולחן מדין טלטול מן הצד, כמבואר בסי' רע"ז במג"א סק"ח, דהשולחן עשוי לכמה שימושים מלבד הנרות, והוי בסיס לאיסור ולהיתר, וחז"ל התירו בזה טלטול מן הצד, משא"כ בכסא או שלחן שמייוחד למנורה. וע"ע בשו"ת ידות הלוי ח"ד סי' כ"ד.

[50] מבית לוי, שש"כ פ"כ סעיף ס"ד. הנהוג להדליק בתוך הבית כנגד המזוזה, ורוצה להדליק כך גם בערב שבת, אולם חושש להשאיר שם את החנוכיה העשויה מכסף, משום דמצוי שילדים קטנים אינם נזהרים בהליכתם ומפילים את החנוכיה, וגורמים לה נזק, - כתב בשו"ת אמרי יעקב ח"ג סי' ע"א דידיק שם, וקודם כניסת שבת יסלק החנוכיה משם. - וביאר פסקו, דיש פלוגתא בין האחרונים האם מותר לטלטל החנוכיה תוך חצי שעה להדלקתה, המג"א סי' תרע"ה סק"ב הביא בשם דרכ"מ להיזהר בזה, אבל יש אחרונים שמקילים בזה, וכמ"ש שעה"צ סק"ו בשם הים של שלמה והפרי חדש, דהאידינא שההיכר לבני הבית קייל הדבר, ולכן באופן זה שהוא שעת הדחק וודאי דיש להקל כהפוסקים הנ"ל.

[51] בס' דרכי חיים ושלום אות תת"ט כ' שבמוצאי שבת ידליקו קודם עלינו לשבח. וכן הוא מנהג בעלזא וקארלין. ומנהג בריסק להדליק קודם קדיש תתקבל. - שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' של"ו עיי"ש הטעם.

[52] ודעת הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל להלכה כדעת הט"ז, (סי' מאור ושמש פ' מקץ ד"ה וישא' בשם החוזה מלובלין זצ"ל).

[53] משנה ברורה סי' תקפ"א סק"ז.

[54] עיין משנ"ב סי' קל"ב בקונטרס במאמר קדישין שכתב, דאם אין אומרים למנצח ואל ארך אפים, אין לאבל להתפלל כש"ץ. ובסי' תקפ"א סק"ז כתב, שהגר"א לא נתן לאבל להתפלל שחרית כש"ץ. ובסי' תרע"א סקמ"ד כתב, דאבל מתפלל מנחה ומעריב כש"ץ. מרנא החת"ס לא הניח לאבל להתפלל שחרית כש"ץ (מהר"ם שייק א"ח סי' קפ"ג).

[55] עיין משנ"ב סי' תרע"א סקמ"ד. - ובשו"ת יד סופר סי' ל"ז כתב בשם זקנו הכתב סופר, שלא הניח לאבל להתפלל כש"ץ אפילו

מנחה ומעריב. וכן הורה הרה"ק בעל דברי יואל זצ"ל. וכן פסקו הגר"מ פיינשטיין והגר"ח קניבסקי זצ"ל (אור ישראל עמ' רע"ו).

ג. לגבי אמירת הלל בחנוכה בבית האבל רח"ל, נחלקו הפוסקים. דעת המשנ"ב (סי' קל"א סק"ב) דלא יאמרו בבית האבל, אך המתפללים יאמרו אחר כך בביתם, והאבל עצמו לא יאמר (משנ"ב סי' תרפ"ג סק"א). ודעת הרבה פוסקים דיאמרו הלל בבית האבל, כיון שהלל הוא חובה מתקנת חכמים, ולכן גם האבל חייב בו ויאמר גם האבל (שו"ע הרב סי' קל"א ס"ה, רע"א בהגהותיו לדרך החיים. ישא יוסף ח"א סי' קמ"ח בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל). ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רי"ז) כתב שיאמר האבל הלל אבל הברכה ישמע ויצא מהשי"ן, היות והמשנ"ב פסק דלא יאמר.

ד. מותר ללכת לבית החיים בחנוכה (מבית לוי).

ה. מסיבות הנערכות בחנוכה, לא ישתתף בהם אבל [56].

מאכל הסופגניה

א. האוכל סופגניה, מברך עליה בורא מיני מזונות, [57] ולאחריו ברכת מעין שלש [58].

ב. האוכל בתוך הסעודה לשובע, [59] אין צריך לברך עליה, לא לפני אכילתה ולא אחריה.

ג. האוכל בתוך הסעודה לתענוג ולקינוח, [60] מן הראוי הוא שיחשוב בברכת המוציא לפטור הסופגניה, או שיברך על דבר אחר שברכתו מזונות [נילוש, וממולא במי פירות, דק וקשה], ונאכל לתענוג [כגון ביסלי], ויפטור הסופגניה. ודעת השו"ע הרב (סי' קס"ח סקמ"ו) יכול לברך על הסופגניה בורא מיני מזונות [61].

[56] שמעתי מהגר"מ שטיין שליט"א בשם מרנא השבט הלוי זצ"ל. עיין רמ"א יו"ד סי' שצ"א ס"ב. ועיין שם בבית לחם יהודה, ובגליון מהרש"א. - והכרעת החכמת אדם כלל קס"ו ס"ב לאסור. וכן כ' באגרות משה יו"ד ח"ג סי' קס"א. - ועיין עוד סי' פני ברוך פ"כ הערה ס"ח בשם מנחת יצחק, ובהליכות שלמה פי"ז הי"ג שכתבו להתיר.

[57] ד' הט"ז סי' קס"ח סק"כ דכיון דבסוף מטוגן בשמן, נעשה פת הבאה בכיסנין, כמו נילוש בשמן. ועיין ביאור הלכה ד"ה וכל זה.

[58] בחנוכה אין מזכירין בברכת מעין שלש, מבואר במחצית השקל סי' ר"ח סקי"ח, והטעם כ' הלבוש כיון ד'על הנסים' היא הודאה, ראוי להזכירו בהודאה, דהיינו בתפלה במודים קודם ועל כולם, ובבהמ"ז קודם ועל הכל, דשם מזכירים הודאה, משא"כ בברכה א' מעין ג', שאין בה הודאה שראוי לסמוך לה הודאה דעל הנסים, כ"א במה שאומר ונודה לך על הארץ וכו', ושם אינו ראוי להפסיק, שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה. והלחם חמודות כתב הטעם כיון שלא מצינו להזכיר מעין המאורע כ"א בירושלמי, ושם לא הזכיר חנוכה ופורים, ואפשר הטעם כיון שלא הוזכרו בתורה עכ"ל.

[59] עיין הליכות שלמה שהביא בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל, "דלא מיבעיא בסופגניות גדולות כאלו הנמכרות בשוק שמשביעות טובא, אלא אף העשויות בבית והם קטנות מאלו, וגם רכות יותר, גם הם משביעות עכ"פ קצת. ולכן נראה שבאכילתם יש קצת כוונה לשם שביעה ו"צ לברך". - הליכות שלמה פי"ז הי"י.

[60] עיסה שבלילתה עבה (קמח ומים), וסופה בישול או טיגון. - הביא בזה השו"ע (סי' קס"ח סי' יג) שתי דעות ד' רבינו יונה והרמב"ם שמברך עליה בורא מיני מזונות. ודעת רבינו תם דכל עיסה שתחילתה עבה אפילו אם בסוף בישלה או טיגנה, מברך עליה המוציא. וכ' הרמ"א "ונהגו להקל". והמחבר מסיים "וירא שמים יצא ידי שניהם". וכתב הביאור הלכה ד"ה וירא שמים וכו' שיכוון לפטור בברכת המוציא. ויכוון לאכלו למזון, ולא לקינוח.

[61] שמעתי מהגר"מ סירוטה שליט"א שהיות והשו"ע הרב כתב "ונהגו להקל כדעה ראשונה" לאחר "ירא שמים יוצא ידי שניהם" הכרעתו לנהוג כדעה ראשונה.

ואלה יעמדו על הברכה ויתברכו מן שמיא על שנדבו לבם לזכות את בני ישראל

<p>לטובת נשמות הרה"ק רבי אברהם יצחק בן רבי אהרן דוד זצוק"ל ב"ק אדמו"ר מתולדות אהרן לב"ע ז"ך כסלו תשנ"ז</p>	<p>לטובת נשמות הרה"ק רבי חיים בן רבי שלמה זצוק"ל בעל "באר מים חיים" נלב"ע כ"ז כסלו תקע"ג נדבת נכדו הרה"ח המפורסר ה' חיים מאיר טירר שליט"א בני ברק</p>	<p>לטובת נשמות הרה"ק רבי יוחנן בן הרה"ק רבי ישראל זצוק"ל מקארלין סטולין נלב"ע כ"א כסלו תשט"ז</p>	<p>לעילוי נשמות המה"צ רבי אברהם אליהו הלוי ואונר בן מרנא בעל השבט הלוי וצללה"ה רב קהילת שבט הלוי מודיעין עילית מו"ס אבן הלוי נלב"ע כ"ז תשרי תשפ"ה</p>
<p>נודב לזיכוי הרבים ע"י הרה"ר ישראל קרייה שליט"א לברכה והצלחה</p>	<p>נודב לזיכוי הרבים ליכות הילדה הנה בת נחמה דבורה לרפוש"ש בתוך שאר חולי ישראל</p>	<p>לעילוי נשמות החסיד המפורסם רבי יהודה לייב (לייבל) בן הרה"ר אברהם חיים פרידמן זצ"ל נלב"ע א' טבת תשכ"ח נדבת נכדו יודית הרה"ח ר' דוד פרידמן שליט"א</p>	<p>נודב לזיכוי הרבים ע"י הרה"ח ר' שמואל בנימין וידר שליט"א לברכה והצלחה</p>
<p>לעילוי נשמות הרב יעקב בצלאל בן יהושע ז"ל הסה נלב"ע י"ו כסלו תשפ"א נדבת בנו יודית הרב יחיאל יהודה שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמות מרת בתיה ציפורה בת ר' אהרן מנדל ע"ה ב"ח נלב"ע ח' טבת תשפ"ב</p>	<p>לעילוי נשמות ר' עמנואל מרדכי בן ר' גבריאל ז"ל נלב"ע ג' טבת</p>	<p>נודב לזיכוי הרבים מרת אסתר בת ר' צבי ע"ה נלב"ע כ"ד כסלו</p>
<p>לעילוי נשמות הרה"ר יצחק צבי בן ר' שלום ז"ל ולהצלחת משפחת התורם</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ר מנחם בן הרה"ר אברהם ז"ל סופר נלב"ע ד' חשוון תשפ"ה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' יעקב עזריאל בן אברהם זליג זלה"ה סטביסקי נלב"ע כ' טבת תשנ"ו ולרגל נישואי נכדתו תחי נדבת בנו יודית הרב מאיר שיחי</p>	<p>לעילוי נשמות מרת אסתר בת ר' צבי ע"ה נלב"ע כ"ד כסלו</p>

הגיליון הבא יצא לאור לקראת עשרה בטבת שחל בערב שבת

להארות והערות ניתן להתקשר בשעות הערב 053-3144016

ניתן לתרום לזיכוי הרבים בעמדות נדרים פלוס "כולל - והערב נא" לצייץ עבור אוצר הלכות

לכל עניני הגיליון ולקבלת הגיליון gmail.com@A303570102